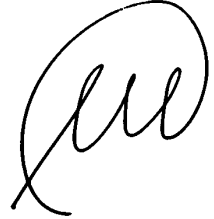

**ПрАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

СЛИВА ЮРІЙ МИХАЙЛОВИЧ

УДК 351.94:351.746.2

**СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ
ПРИ ПРОВЕДЕННІ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ
ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом».

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор
КИСЛИЙ Анатолій Михайлович,
Навчально-науковий інститут права
імені князя Володимира Великого
ПрАТ «Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління
персоналом», директор Навчально-наукового
інституту права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
ФАРИННИК Василь Іванович,
Адвокатське об'єднання «CREDENCE»,
старший партнер;

кандидат юридичних наук, доцент
МАЗІЙЧУК Віталій Анатолійович,
Служба безпеки України,
начальник 5 служби Головного управління
по боротьбі з корупцією та організованою
злочинністю.

Захист відбудеться «5» серпня 2020 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.142.05 ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у Міжнародному бібліотечно-інформаційному центрі імені Ярослава Мудрого ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Автореферат розіслано «4» липня 2020 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Ю. П. Тимошенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Загальнодержавна політика України зорієнтована на побудову демократичної європейської держави, яка забезпечує непорушність та дотримання конституційних прав і свобод людини та захищає від протиправних посягань на права і свободи осіб, суспільства та держави загалом. Важливу та ефективну роль під час протидії злочинності, що посягає на такі права, відіграє проведення негласних слідчих (розшукових) дій у розслідуванні, що є способом збирання доказової інформації, які суттєво обмежують права і законні інтереси людини. Судовий контроль є основною формою, що передбачає дотримання прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) спрямований на посилення правоохоронної функції держави та захист прав і свобод окремих осіб, інтересів суспільства й держави, а також забезпечення оптимальних умов ефективного проведення НС(Р)Д відповідно до вимог кримінального процесуального закону. Ці контрольні функції реалізуються, передусім, через надання дозволів на проведення тієї чи іншої негласної слідчої (розшукової) дії. Отже, ефективність судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України безпосередньо залежить від якості та повноти нормативного забезпечення. Отже, основні правові вимоги повинні повністю унеможливити двозначне тлумачення законодавчих положень у цій сфері діяльності. Це важливо, насамперед, з огляду на те, що така діяльність обмежує найважливіші конституційні права, свободи та законні інтереси особи. Відповідно негласні слідчі (розшукові) дії є тим самим ключовим аспектом, що ефективно впливає на доказування у судовому провадженні, а матеріали результатів таких дій надалі виступають доказами. Щороку близько 12 % від загальної кількості поданих клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України отримується відмова від слідчого судді у задоволенні таких клопотань залежно від виду негласної слідчої (розшукової) дії.

Проведеним опитуванням слідчих суддів встановлено основні причини відмови у задоволенні клопотань про проведення НС(Р)Д органами Національної поліції України: недоведеність слідчим у клопотаннях неможливості отримання доказів без проведення зазначених дій (27 %); неналежне оформлення клопотання (22 %); необґрунтованість необхідності проведення НС(Р)Д (21 %), порушення слідчим питання про проведення негласних слідчих дій стосовно нетяжких злочинів (15 %), порушення підслідності (15 %). Недосконалість, а в окремих випадках відсутність правової бази, спричиняють проблеми, які суттєво впливають на якість проведення НС(Р)Д, що призводить до порушення прав і свобод людини та громадянина, стримує ефективність розкриття й розслідування злочинів.

Значний внесок у вирішення окремих проблемних аспектів або суміжних питань судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій зробили, зокрема, такі науковці, як: Л. І. Аркуша, О. А. Білічак, Л. В. Бортницька, В. І. Васишинчук, С. Ю. Возгрін, А. Г. Гаркуша, Г. А. Гончаренко, А. А. Гринь, М. Л. Грібов, В. О. Глушков, М. М. Денисенко, Д. В. Іващенко, О. В. Ігнатюк, С. М. Калюк, В. Ю. Калугін, О. В. Керевич, А. М. Кислий, С. М. Князєв, О. Б. Комарницька, С. Г. Коновалов, М. І. Козюбра, О. І. Козаченко, Я. В. Кузьмічов, В. А. Мазійчук, В. І. Маринів, В. В. Матвійчук, С. М. Міщенко, С. В. Нагачевський, Д. А. Нескоромний, Д. Й. Никифорчук, С. О. Павленко, М. А. Погорецький, А. В. Савченко, В. Г. Севрук, Д. Б. Сергєєва, Л. П. Скалозуб, Є. Д. Скулиш, О. С. Старенький, О. Ю. Татаров, В. І. Фаринник, А. В. Форостяний, С. М. Ховавко, Ю. М. Чорноус, С. Л. Шаренко, О. Г. Шило, О. Г. Яновська та інші.

Зарубіжними дослідниками, що присвятили свої праці цій проблематиці, є: С. Абдулліна, Є. Адільшаєв, К. Брантс, В. Брюггер, С. Вальтер, М. Верштег, В. Волинський, А. Іно, Г. Кейсі, Дж. Кеннер, Дж. Кілтер, П. Клейненбрюгел, Н. Крістофер, Е. Круйсберген, Б. Лофтус, П. Луценко, П. Махоні, М. Морлок, У. Мюссіг, П. Нільс, А. Роберт, У. Себастьян, М. Умарова, А. Уорд, Ш. Франкен, Дж. Фостер, Р. Шлембах та інші.

На рівні дисертаційного та монографічного дослідження проблемні питання судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій в незалежній Україні розглядали: М. В. Багрій, С. М. Бортник, О. В. Бурлака, Р. В. Войтюк, В. І. Галаган, І. В. Гловюк, Н. О. Гольдберг, Ю. М. Грошевий, О. М. Дроздов, С. В. Єськов, О. В. Капліна, П. М. Каркач, А. А. Коваль, Г. Р. Колесник, О. В. Кондратьєв, Д. Є. Крикливець, С. С. Кудінов, О. І. Полухович, В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, М. В. Стащак, О. В. Стівба, С. Р. Тагієв, О. В. Темніков, Р. І. Тракало, А. Р. Туманянц, Л. Д. Удалова, В. І. Чорнобук, М. Г. Шавкун, С. В. Шапутько, В. В. Шендрик, В. О. Шерудило, Р. М. Шехавцов, В. В. Шум, М. Є. Шумило та інші науковці.

Аналіз підходів до проблем, пов'язаних з судовим контролем за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України, свідчить про наявність в українській юридичній науці невирішених питань і розбіжностей щодо визначення поняття, сутності, змісту, визначальних ознак, строків, територіальної підслідності та організаційного механізму судового контролю за дотриманням прав і свобод людини при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України. Зазначене вище обумовило необхідність спеціального дослідження судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України, який належить до пріоритетних досліджень науки кримінального процесу. Аналіз міжнародного та національного законодавства України, літературних джерел, аналітичних звітів, статистичних матеріалів й практики ЄСПЛ і ВССУ дав підстави зробити висновок, що на сучасному етапі вирішення проблем судового контролю за

додержанням законів при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України в юридичній науці потребує якісно нових підходів і комплексного аналізу всіх аспектів судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України. У такий спосіб, наявний нині стан досліджень і практичний характер проблематики свідчать про актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, що й обумовило її вибір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно до Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 942; Концепції Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, схваленої Законом України від 21 листопада 2002 р. № 228-IV; відповідає пп. 1–6 Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених Загальними зборами НАПрН України 3 березня 2016 р.; Розпорядженню «Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року». Дисертаційну роботу виконано як частину Загального плану науково-дослідної роботи ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» на 2016–2020 рр.: «Теоретико-методологічні засади становлення української державності і соціальна практика: політичні, юридичні, економічні та психологічні проблеми» (номер державної реєстрації: 0113U007698).

Тему дисертації затверджено Вченою радою ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» 21 січня 2016 р. (протокол № 1) та уточнено 30 травня 2018 р. (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає у з'ясуванні теоретичних і прикладних проблем, пов'язаних із судовим контролем за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України, на основі чого необхідно розробити науково обґрунтовані шляхи вдосконалення чинного законодавства України та практики його застосування в аспекті предмета дослідження.

Для реалізації зазначеної мети, необхідно вирішити такі *завдання*:

- на підставі аналізу теоретичних поглядів учених визначити стан наукової розробленості проблеми судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України;

- визначити поняття судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України;

- узагальнити нормативні акти з питань судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України, з урахуванням чого сформулювати пропозиції щодо їх удосконалення;

- розкрити зміст організаційних засад судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України;

- вивчити та узагальнити зарубіжний досвід судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій;

- розробити та науково обґрунтувати конкретні пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства, спрямовані на ефективне вирішення досліджуваної проблеми.

Об'єкт дослідження – кримінальні процесуальні правовідносини, що виникають, розвиваються та припиняються під час судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України.

Предметом дослідження є судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України.

Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Методологічну основу роботи становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. *Історико-правовий метод* дав змогу простежити процес становлення та розвитку нормативного закріплення судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України (підрозділи 1.1, 1.2); *порівняльно-правовий метод* застосовано під час аналізу та порівняння законодавства, положень нормативно-правових актів і практики застосування судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій в Україні та інших державах (підрозділи 1.1, 1.2, 3.2); *системно-структурний метод* сприяв розмежуванню сутності досліджених правових категорій і явищ, їх елементів і формуванню понятійного апарату у межах предмета дослідження (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2); *формально-правовий метод* застосовано при опрацюванні норм чинного законодавства України та інших нормативно-правових джерел, що дало змогу сформулювати науково обґрунтовані висновки і пропозиції щодо вдосконалення судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України (розділ 2, підрозділи 3.1, 3.2); *статистичний метод* дав змогу охарактеризувати стан, рівень та динаміку узагальнених результатів державної статистичної звітності (розділи 2.2); *формально-логічний метод* використано для обробки емпіричного матеріалу (підрозділи 1.2, 3.1, 3.2); *соціологічний метод* – при вивченні практики застосування чинного законодавства з відповідних питань дослідження, а також узагальненні результатів проведеного анкетування (розділи 2–3).

Емпіричну базу дослідження становили офіційні статистичні відомості та аналітичні матеріали Національної поліції України та Апеляційного суду м. Києва, судові рішення, внесені до Єдиного державного реєстру судових

рішень за період 2016–2020 рр.; зведені дані анкетування 345 респондентів, з-поміж яких 150 працівників оперативних підрозділів і 130 слідчих Національної поліції України, 65 слідчих суддів Львівської, Житомирської, Київської, Одеської областей та м. Києва; матеріали вивчення судової практики, а також власний досвід роботи дисертанта професійним суддею та здійснення судового контролю при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що спираючись на положення теорії та практики судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України, використання доробку вітчизняних і зарубіжних учених, узагальнення статистичних даних, результатів анкетування працівників Національної поліції України та слідчих суддів, на монографічному рівні розглянуто проблемні питання судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій в Україні. Запропоновано низку нових у теоретичному плані й важливих у практичному розумінні положень, зокрема:

вперше:

- запропоновано авторську дефініцію поняття судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій: це специфічний вид судово-контрольної діяльності слідчого судді, що впливає з наданих йому повноважень, передбачених КПК України, щодо порядку проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод громадян та здійснюються шляхом надання слідчим суддею дозволу на проведення таких дій з додержанням законності як принципу, та своєчасним забезпеченням захисту й охорони прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні;

- доведено доцільність доповнення глави 21 КПК України ст. 247-1 «Судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій», в якій чітко закріпити поняття такої діяльності, функції, форми, а також порядок усунення причин і поновлення порушених прав чи свобод й відшкодування завданої проведеними негласними слідчими (розшуковими) діями шкоди (підтримали 99 % респондентів);

- науково обґрунтовано та розроблено проект Інструкції про організацію судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України, що визначає поняття, зміст, правові засади, принципи, завдання суб'єктів, організаційні засади негласного судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій;

- за результатами вивчення досвіду зарубіжних країн (США, Німеччини, Франції та Італії), запропоновано доповнити ст. 275 КПК України частиною 3, яку викласти у такій редакції: «Слідчий суддя дає дозвіл на залучення осіб, що конфіденційно співпрацюють під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та здійснює контроль за такими діями»;

удосконалено:

– сучасні наукові положення щодо стану наукових досліджень проблем судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України;

– положення щодо організаційної діяльності слідчого судді під час здійснення судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України;

дістало подальшого розвитку:

– наукове бачення використання зарубіжного досвіду щодо судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України;

– критерії класифікації судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій;

– обґрунтування необхідності удосконалення нормативно-правової бази, яка регулює питання судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в роботі висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– *практичній діяльності* органів Національної поліції України – при розробці відомчих нормативно-правових актів і вдосконаленні методичних розробок; під час проведення занять з особовим складом у системі службової підготовки (Акт впровадження Головного управління Національної поліції у Київській області від 15 січня 2020 р.);

– *науково-дослідній діяльності* – при подальшому дослідженні судового контролю за додержанням законів при проведенні НСРД органами Національної поліції України (Акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 22 січня 2020 р.);

– *освітньому процесі* – при підготовці лекцій, методичних рекомендацій і дидактичних матеріалів з навчальних курсів «Кримінальний процес» та «Оперативно-розшукова діяльність», а також при проведенні занять за відповідними дисциплінами у системі перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників слідчих органів та оперативних підрозділів Національної поліції України (Акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 22 січня 2020 р.); при викладанні дисциплін «Кримінальне процесуальне право», «Негласні слідчі (розшукові) дії» (Акт впровадження ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» від 4 лютого 2020 р. № 262/1).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації, теоретичні та практичні висновки й рекомендації оприлюднено на міжнародних, міжвідомчих науково-практичних конференціях і круглих столах: «Актуальні проблеми досудового розслідування» (м. Київ, 5 липня 2017 р.); «Розвиток української державності в умовах активізації євроінтеграційних процесів» (м. Київ, 27 березня 2018 р.); «Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення»

(м. Київ, 21 квітня 2018 р.); «Міжнародні стандарти справедливого правосуддя та їх імплементація в українське законодавство» (м. Київ, 17 грудня 2018 р.); «Протидія злочинності: теорія та практика» (м. Київ, 25 листопада 2019 року); «Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Київ, 19 лютого 2020 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження висвітлено у 12 наукових публікаціях, з-поміж яких 5 – статті, опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 – у науковому періодичному виданні іншої держави, 6 тез наукових доповідей, оприлюднених на міжнародних, міжвідомчих науково-практичних конференціях і круглих столах.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, логічно об'єднаних у шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 286 сторінок, з них основного тексту – 188 сторінок. Список використаних джерел налічує 399 найменувань і займає 45 сторінок. П'ять додатків розміщено на 33 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковою тематикою; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, сформульовано методологічну основу дослідження; висвітлено наукову новизну, науково-теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про апробацію результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Теоретичні основи судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Стан наукової розробленості проблем судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій»* проаналізовано результати дослідження зазначеної проблематики науковцями різних часів, праці яких стали теоретичним підґрунтям дисертації.

Систематизовано значний обсяг дисертаційних і монографічних досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, а також наукової літератури з проблем судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д. Запропоновано два періоди стану наукової розробленості проблем судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д: перший період – з часів незалежності України – до 2012 року; другий період – з 2012 р., а саме з моменту прийняття нового КПК України, і дотепер.

Акцентовано, що на рівні дисертаційного дослідження проблемні питання судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій в незалежній Україні до 2012 року (до прийняття КПК

України) вивчали: В. Г. Ключков, А. Р. Туманянц (1998 р.), О. В. Кондратьєв (2005 р.), Л. М. Кирій, В. І. Чорнобук (2007 р.), І. В. Гловюк (2008 р.), Т. О. Борець, О. А. Струць (2009 р.), М. Г. Шавкун (2010 р.), О. В. Темніков (2011 р.), Д. П. Кисленко, В. В. Ринда, С. Г. Герасименко (2012 р.).

Комплексні дослідження проблем судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, вже після набрання чинності КПК України (2012 р.), здійснили такі вчені, як: В. В. Косов, Є. В. Большаков (2012 р.), Р. І. Тракало, Т. Г. Ільєва (2014 р.), Д. Є. Крикливець (2016 р.), О. І. Полюхович, А. Ф. Бондюк (2017 р.), О. В. Бурлака, А. Б. Степанов, С. В. Шапутько, А. С. Черкесова, М. А. Макаров, В. О. Шерудило, Г. Р. Колесник (2018 р.), Р. В. Войтюк (2019 р.).

Констатовано, що в українській юридичній науці є низка невирішених питань і розбіжностей щодо визначення поняття, сутності, змісту, визначальних ознак, строків, територіальної підслідності та організаційного механізму судового контролю за дотриманням прав і свобод людини при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України (таку думку поділяють 95 % опитаних слідчих суддів).

У підрозділі 1.2 *«Поняття та сутність судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій»* здійснено науковий аналіз поняття, видів і форм, функцій та напрямів, що стали теоретичною основою дисертаційного дослідження. Чітке визначення поняття та НС(Р)Д розширить уявлення працівників правоохоронних і судових органів України про таку діяльність.

Для подальшого дослідження зазначеної проблематики запропоновано авторське визначення поняття судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій – це специфічний вид судово-контрольної діяльності слідчого судді, що впливає з наданих йому повноважень, передбачених КПК України, щодо порядку проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод громадян та здійснюються шляхом надання слідчим суддею дозволу на такі дії з додержанням законності як принципу, та своєчасним забезпеченням захисту й охорони прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

Сутність судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д, передусім, проявляється під час розслідування кримінальних правопорушень, а саме в діях, причетних до такого кримінального правопорушення осіб, які становлять оперативний інтерес, з безпосереднім збереженням таємності форм і методів такої діяльності, конфіденційності даних осіб, які надають допомогу, а також даних про працівників поліції, які здійснюють таку діяльність з недопущенням порушення прав і свобод людини та з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства.

Розділ 2 «Правові та організаційні засади судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Правові засади судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України» здійснено аналіз та узагальнення нормативно-правових актів, що регламентують судовий контроль за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д.

Визначено, що права і свободи людини закріплюються як національними, так і міжнародними актами, на підставі яких видано низку інших наказів НПУ, СБУ та ГПУ, спільних організаційно-розпорядчих документів правоохоронних відомств, якими регламентовано порядок упровадження новел КПК України щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також окремих положень судового контролю за додержанням законів при проведенні НСРД. Опитуванням слідчих суддів встановлено, що норми, які містяться в цих документах, мають певні розбіжності, що не дає змоги слідчим суддям повною мірою здійснювати судовий контроль (91 %). Акцентовано, що проблеми судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України значною мірою обумовлені низкою колізій у законодавстві. Констатовано, що у правовій площині залишається неврегульованою діяльність щодо процедурних аспектів надання судового дозволу на проведення НС(Р)Д, а також здійснення судового контролю після їх проведення.

Проаналізовано стан правового регулювання судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України та встановлено, що: 1) досліджуваному питанню у нормативно-правовій площині приділено недостатньо уваги (підтримали 89 % респондентів); 2) чинні нормативні акти, що регулюють питання судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України, мають недоліки та прогалини, які негативно впливають на стан роботи у цьому напрямі (85 %); 3) необхідне доопрацювання деяких правових механізмів щодо регламентації цієї діяльності (73 %); 4) чинне законодавче та відомче нормативно-правове регулювання судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д потребує вдосконалення з урахуванням основних положень міжнародних стандартів (56 %).

З метою вирішення окреслених проблем і посилення гарантій прав осіб, які беруть участь у кримінальному процесі, обґрунтовано доцільність доповнення глави 21 КПК України ст. 247-1 «Судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій», де необхідно чітко закріпити поняття такої діяльності, функції, форми, а також порядок усунення причин та поновлення порушених прав чи свобод і відшкодування завданої проведеними негласними слідчими (розшуковими) діями шкоди (пропозицію щодо доцільності його запровадження підтримали 99 % респондентів).

Підрозділ 2.2 «Організаційні основи судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами

Національної поліції України» присвячено аналізу проблемних питань, пов'язаних з організаційною діяльністю слідчого судді щодо судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д органами Національної поліції України.

Запропоновано критерії (ознаки) класифікації судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д: за обсягом вирішуваних питань (усі питання або окреме з них); залежно від етапу проведення (попереджувальний, поточний і подальший контроль); за часом здійснення (постійний та епізодичний); за обсягом перевірки (загальний, спеціальний і галузевий контроль); за можливістю оскарження (до вищого керівництва або до іншого органу, враховуючи вид підпорядкованості).

Проведеним опитуванням слідчих суддів встановлено, що організаційне забезпечення судового контролю за додержанням законів при НС(Р)Д неможливе без: розуміння їх змісту (91 %); наявності у судді вмінь і навичок правової оцінки матеріалів оперативно-розшукової діяльності (78 %); належного процесуального оформлення таких матеріалів (100 %); визначення шляхів і безпосереднього використання таких матеріалів у кримінальному провадженні (73 %); результативності отриманих матеріалів (97 %); недопущення порушень чинного законодавства (100 %). Окреслено основні причини відмови у задоволенні клопотань на проведення негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України: недоведеність слідчим у клопотаннях неможливості отримання доказів без проведення зазначених дій (27 %); неналежне оформлення клопотання (22 %); необґрунтованість необхідності проведення НС(Р)Д (21 %); порушення слідчим питання про проведення НС(Р)Д стосовно нетяжких злочинів (15 %); порушення підслідності (15 %).

Окреслено основні причини невизнання судом доказів, отриманих за результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що негативно впливає на ефективність доказування у кримінальному судочинстві та виконання його завдань: протоколи про проведення НС(Р)Д складаються не в день їх проведення (76 %); підписання протоколу про проведення НС(Р)Д іншими оперативними працівниками, які фактично цих дій не проводили (78 %); затяжна (на практиці) процедура розсекречування матеріальних носіїв інформації про НС(Р)Д (72 %); традиційні відмови зняти гриф секретності з ухвал слідчих суддів про надання дозволу на проведення НС(Р)Д (77 %); невідповідність протоколів про проведення НС(Р)Д інформації на матеріальних носіях (79 %).

Для досягнення ефективної організаційної діяльності щодо здійснення судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д, перед слідчим суддею постає низка завдань, зокрема: а) запобігти неправомірним діям і рішенням, що порушують конституційні права і свободи громадян; б) відновлювати права, безпідставно порушені органами досудового розслідування; в) надавати правомірним діям і рішенням особи, що провадить дізнання, слідчого, прокурора юридичної сили, легалізувавши, у такий спосіб,

отримані докази; г) сприяти винесенню правосудного вироку при вирішенні кримінального провадження по суті.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та можливості його використання в Україні» проаналізовано законодавчі акти, що регулюють судовий контроль за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д в Північній та Південній Америці (США, Аргентини, Бразилії), Європі (Австрії, Великій Британії, Італії, Німеччині, Португалії, Франції, Швеції), пострадянських країнах (Азербайджані, Білорусії, Вірменії, Грузії, Естонії, Казахстані, Киргизії, Латвії, Литві, Молдові, Росії, Таджикистані, Узбекистані).

Проведеним опитуванням встановлено, що 95 % слідчих суддів, 89 % працівників оперативних підрозділів та 91 % слідчих органів Національної поліції України переконані, що наша держава повинна враховувати зарубіжний досвід щодо судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д. Крім того, респондентами (слідчими суддями) акцентовано на необхідності використання досвіду зарубіжних країн, таких, як США (16 %), Німеччина (11 %), Франція (11 %), Велика Британія (11 %), Російська Федерація (11 %), Італія (10 %), Австрія (9 %), Грузія (9 %), Азербайджан, Аргентина, Білорусія, Бразилія, Вірменія, Естонія, Казахстан, Киргизія, Латвія, Литва, Молдова, Португалія, Таджикистан, Узбекистан, Швеція (12 %).

Констатовано, що в зарубіжних країнах нині функція судового контролю за додержанням законів спрямована на усунення причин та умов, що можуть обмежувати права людини правоохоронними органами при одночасному посиленні конституційних гарантій прав і свобод особи. Аналіз європейського досвіду щодо надання дозволу суддею (слідчим суддею) на проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також здійснення судового контролю за такими діями свідчить про відсутність єдиного підходу до функцій судового контролю, ролі суб'єктів, які уповноважені приймати рішення щодо проведення НС(Р)Д. Але в обох випадках головну роль відіграє слідчий суддя, тому що він забезпечує дотримання прав і свобод людини і здійснює санкціонування негласних дій.

За результатами аналізу досвіду зарубіжних країн (США, Німеччини, Франції, Італії), запропоновано доповнити ст. 275 КПК України частиною 3, яку викласти в такій редакції: «Слідчий суддя дає дозвіл на залучення осіб, які конфіденційно співпрацюють під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та здійснює контроль за такими діями». Така закріплена норма дасть змогу забезпечити безпеку осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, закріпить правову природу інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, а дані свідчення такої особи, що співпрацює на конфіденційній основі, відіграватимуть свою доказову роль під

час протидії злочинності. Ця пропозиція цілком узгоджується з практикою провідних країн світу (75 % опитаних слідчих суддів вважають запровадження такої практики прогресивним кроком для України щодо посилення правоохоронної функції держави та захисту прав особи).

У підрозділі 3.2 *«Напрями розвитку нормативних засад судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України»* акцентовано на необхідності пошуку ефективних шляхів удосконалення судово-контрольної діяльності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

Встановлено, що слідчий суддя є дієвим суб'єктом судового контролю за додержанням законів під час діяльності органів Національної поліції України, уповноважених проводити НС(Р)Д. Водночас з метою підвищення ефективності такої діяльності, низка нормативно-правових актів (положень, інструкцій, наказів) потребують уточнення, оптимізації та вдосконалення. Таку думку поділяє 75 % респондентів. Розглянуто сучасні проблеми судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д, зокрема: велика завантаженість роботою слідчих суддів і органів Національної поліції; недостатня професійна підготовка (недостатня обізнаність); поєднання контрольних функцій слідчого судді з іншими напрямками судової діяльності; недостатній строк розгляду клопотання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) для слідчого судді; не визначення територіальної наближеності апеляційного суду іншої області, до якого потрібно скеровувати клопотання; відсутність чітко встановлених вимог для кожної конкретної НС(Р)Д; невизначеність порядку використання результатів НС(Р)Д в іншому кримінальному провадженні.

Конструктивний аналіз законодавчих актів, теоретичних напрацювань та наявність вимог і реалій практики (слабке знання органами Національної поліції України законів, що регулюють проведення негласних слідчих (розшукових) дій (через відсутність відповідної дисципліни в навчальних програмах більшості вищих юридичних навчальних закладів) обумовили необхідність виокремлення навчальної дисципліни «Судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України» в самостійну дисципліну, що сприятиме освітньому процесу (85 % опитаних оперативних працівників, 79 % слідчих НП України, 81 % слідчих суддів підтримали цю тезу).

Обґрунтовано та розроблено проект Інструкції про організацію судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України, що містить у собі 4 розділи: розділ 1. «Загальні положення судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України»; розділ 2. «Загальні засади організації судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України»; розділ 3. «Загальні засади організації судового контролю за залученням осіб, що конфіденційно

співпрацюють з органами Національної поліції України, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій»; розділ 4. «Забезпечення права особи на інформацію щодо проведення стосовно неї негласних (слідчих) дій». Проведеними опитуваннями слідчих суддів встановлено, що 87 % вважають прийнятною саме таку структуру проекту Інструкції.

Акцентовано увагу на врегулюванні питання щодо подальшого судового контролю за додержанням законів при проведенні НС(Р)Д стосовно обов'язкового повідомлення осіб шляхом направлення повідомлення з описом НСРД, які проводилися відносно особи, та наслідки неповідомлення про проведення НС(Р)Д (підтримало 86 % респондентів). Підкреслено, що удосконалення правових та організаційних засад судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України, є одним з актуальних завдань кримінального судочинства, оскільки ефективна протидія злочинності можлива лише при комплексному використанні державою як гласних, так і негласних важелів впливу.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у комплексному дослідженні питань, пов'язаних із судовим контролем за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України. На основі цього в роботі сформульовано наукові положення, пропозиції та рекомендації, що відповідають вимогам новизни та мають значення для науки і практики, зокрема:

1. Систематизовано значний обсяг дисертаційних і монографічних досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, а також наукової літератури з проблем судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій з різних позицій у межах таких наук, як оперативно-розшукова діяльність, кримінальний процес, конституційне право, адміністративне право і процес.

За результатами опитування респондентів (слідчих суддів) виокремлено пріоритетну тематику подальших наукових розвідок у досліджуваній сфері. Зокрема, нагального наукового опрацювання потребує вивчення зарубіжного досвіду судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій та можливості його використання в Україні (83 %); визначення основних положень організаційних основ судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України (76 %); розроблення пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення напрямів розвитку нормативних засад судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України (73 %); з'ясування правових основ судового контролю за додержанням законів при проведенні

негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України (68 %); визначення поняття судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій (55 %); аналіз стану наукової розробленості проблем судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій (48 %). На необхідність проведення такого дослідження вказали 95 % опитаних слідчих суддів.

2. На основі вивчення чинного національного законодавства та законодавства окремих зарубіжних країн, що регулює здійснення судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, а також аналізу законопроектів України та наукових підходів вітчизняних і зарубіжних учених до цього терміна, сформульовано власне поняття судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій – це специфічний вид судово-контрольної діяльності слідчого судді, що впливає з наданих йому повноважень, передбачених КПК України, щодо порядку проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод громадян та здійснюються шляхом надання слідчим суддею дозволу на такі дії з додержанням законності як принципу, та своєчасним забезпеченням захисту й охорони прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні.

3. Визначено, що правовими засадами судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України є правовідносини, що регулюються міжнародними та національними нормативно-правовими актами України під час розслідування кримінальних правопорушень щодо надання дозволу слідчим суддею на проведення негласних слідчих розшукових дій із забезпеченням захисту прав та свобод окремих осіб, інтересів суспільства і держави. Узагальнення нормативних актів засвідчило, що повноваження слідчого судді в частині здійснення судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій закріплені в низці законів і відомчих нормативно-правових актів, що безпосередньо пов'язано з цілями і завданнями у цій сфері. Обґрунтовано доцільність доповнення глави 21 КПК України ст. 247-1 «Судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій», де необхідно чітко закріпити поняття такої діяльності, функції, форми, а також порядок усунення причин і поновлення порушених прав чи свобод та відшкодування завданої проведеними негласними слідчими (розшуковими) діями шкоди (пропозицію щодо доцільності його запровадження підтримали 99 % респондентів).

4. Констатовано, що судовий контроль при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій спрямований на посилення правоохоронної функції держави та захист прав і свобод окремих осіб, інтересів суспільства й держави, а також забезпечення оптимальних умов ефективного проведення негласних слідчих (розшукових) дій відповідно до вимог кримінального процесуального закону. Ці контрольні функції реалізуються, передусім, через надання дозволів на проведення тієї чи іншої негласної слідчої (розшукової) дії. Організаційна

діяльність слідчого судді щодо здійснення судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України поділяється на такі етапи: перший етап – дослідження зібраних матеріалів кримінального провадження та розгляд клопотання слідчого, прокурора як процесуальне рішення, що ініціює початок судово-контрольної діяльності; другий етап – відмова у задоволенні клопотання або постановлення ухвали слідчого судді про проведення негласної слідчої (розшукової) дії та контроль строків проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

5. Узагальнено позитивний зарубіжний досвід країн, що досягли успіху у питанні судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема: Австрії, Азербайджану, Аргентини, Білорусії, Бразилії, Великої Британії, Вірменії, Грузії, Естонії, Італії, Казахстану, Киргизії, Латвії, Литви, Молдови, Німеччини, Португалії, Росії, США, Таджикистану, Узбекистану, Франції, Швеції. Урахування досвіду цих держав є надзвичайно важливим кроком на шляху адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу з імплементацією використання позитивної практики судових та правоохоронних органів зарубіжних країн. За результатами аналізу досвіду зарубіжних країн (США, Німеччини, Франції та Італії), запропоновано доповнити ст. 275 КПК України частиною 3, яку викласти у такій редакції: «Слідчий суддя дає дозвіл на залучення осіб, які конфіденційно співпрацюють під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та здійснює контроль за такими діями». Така закріплена норма дасть змогу забезпечити безпеку осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, закріпить правову природу інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, а дані свідчення особи, яка співпрацює на конфіденційній основі, відіграватимуть свою доказову роль під час протидії злочинності (таку думку поділяє 75 % респондентів).

6. Розкрито сучасні проблеми судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема: велика завантаженість роботою слідчих суддів і органів Національної поліції; недостатня професійна підготовка (недостатня обізнаність); поєднання контрольних функцій слідчого судді з іншими напрямками судової діяльності; недостатній строк розгляду клопотання про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) для слідчого судді; невизначеність територіальної наближеності апеляційного суду іншої області, до якого потрібно скеровувати клопотання; відсутність чітко установлених вимог для кожної конкретної негласної слідчої (розшукової) дії, невизначеність порядку використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій в іншому кримінальному провадженні. З огляду на це, розроблено пропозиції і надано рекомендації щодо удосконалення правового та організаційного забезпечення судового контролю у вигляді Інструкції про організацію судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України. Саме така модель запропонованої

Інструкції, на думку 87 % опитаних слідчих судів, визначає головні напрями діяльності та шляхи удосконалення такої роботи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Слива Ю. М. Правові засади судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 40. Т. 4. С. 184–189.

2. Slyva Yu. M. Legal bases of judicial control over observance of laws during conducting of operational and investigative activities by the bodies of the National Police of Ukraine. *European Reforms Bulletin*. 2017. No. 4. P. 53–65.

3. Слива Ю. М. Судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України: організаційні засади. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск 2. Том 3. С. 144–149.

4. Слива Ю. М. Отдельные аспекты зарубежного опыта судебного контроля за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий и возможности его использования в Украине. *Право и Закон*. 2019. № 2. С. 76–81. (Кыргызская Республика).

5. Слива Ю. М., Кислий А. М. Шляхи удосконалення судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 141–146.

6. Слива Ю. М. Стан наукового розроблення проблем судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2020. Випуск 2. С. 139–143.

Праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Слива Ю. М. Історичний генезис судового контролю в Україні. *Актуальні проблеми досудового розслідування: матеріали Міжвідомчої науково-практичної конференції* (Київ, 5 липня 2017 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 242–245.

8. Слива Ю. М. Деякі підходи до поняття судового контролю під час досудового розслідування. *Розвиток української державності в умовах активізації євроінтеграційних процесів: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 27 березня 2018 р.). Київ: ПРАТ «ВНЗ МАУП» – ННІ права ім. князя Володимира Великого, 2018. С. 125–126.

9. Слива Ю. М. Судовий контроль за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності органами Національної поліції України: нормативно-правовий аспект. *Кримінологічна теорія і практика:*

досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: матеріали Міжвузівського науково-практичного круглого столу (Київ, 21 квітня 2018 р.) / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Деревач: Нац. акад. внутр. справ, 2018. С. 158–163.

10. Слива Ю. М. *Форми та види судового контролю. Міжнародні стандарти справедливого правосуддя та їх імплементація в українське законодавство: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції; Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, 17 грудня 2018 р.)*. Київ: Алерта, 2018. С. 109–110.

11. Слива Ю. М. *Судовий контроль під час досудового розслідування. Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали IX Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, присвяченої пам'яті Олега Михайловича Литвака (Київ, 25 листопада 2019 р.)*. Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2019. С. 166–167.

12. Слива Ю. М. *Іноземний досвід судового контролю за дотриманням законів під час проведення негласного розслідування. Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали Міжнародного науково-практичного круглого столу (Київ, 19 лютого 2020 р.)* / редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. С. 219–220.

АНОТАЦІЯ

Слива Ю. М. Судовий контроль за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». – Київ, 2020.

У дисертації комплексно досліджено сучасні теоретичні та прикладні проблеми судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України. За результатами вивчення наукових джерел систематизовано відомості про зміст дисертаційних та монографічних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, а також досліджень, викладених у посібниках, методичних рекомендаціях та наукових статтях, які були проведені з цієї проблематики. Надано визначення поняття судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій органами Національної поліції України. Обґрунтовано доцільність запозичення досвіду зарубіжних країн, що досягли успіху під час судового контролю за додержанням законів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, а саме: Австрії, Азербайджану, Аргентини, Білорусії, Бразилії, Великої Британії, Вірменії, Грузії, Естонії, Італії, Казахстану,

Киргизії, Латвії, Литви, Молдови, Німеччини, Португалії, Росії, США, Таджикистану, Узбекистану, Франції, Швеції. Сформульовано низку науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства в межах предмета дослідження.

Ключові слова: судовий контроль, слідчий суддя, органи Національної поліції України, негласні слідчі (розшукові) дії, організаційні засади, правові засади, зарубіжний досвід, шляхи вдосконалення.

АННОТАЦИЯ

Слива Ю. М. Судебный контроль за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий органами Национальной полиции Украины. – *Квалификационный научный труд на правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – ЧАО «Высшее учебное заведение «Межрегиональная Академия управления персоналом». – Киев, 2020.

Систематизирован значительный объем диссертационных и монографических исследований отечественных и зарубежных ученых, а также научной литературы, раскрывающей проблемы судебного контроля за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий. Предложено два периода научной разработки проблем судебного контроля за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий: первый период – со времен независимости Украины и до 2012 г.; второй период – с 2012 г., а именно с принятия нового УПК Украины, и по настоящее время.

Осуществлен научный анализ понятия, видов, форм, функций и направлений судебного контроля за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий, которые стали теоретической основой диссертационного исследования. Предложено авторское определение понятия судебного контроля за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий – это специфический вид судебно-контрольной деятельности следственного судьи, что следует из предоставленных ему полномочий, предусмотренных УПК Украины, о порядке проведения негласных следственных (розыскных) действий, которые связаны с ограничением конституционных прав и свобод граждан и осуществляются путем предоставления следственным судьей разрешения на проведение таких действий с соблюдением законности, как принципа, и своевременным обеспечением защиты и охраны прав, свобод и интересов лиц в уголовном производстве. Осуществлен анализ и обобщение нормативно-правовых актов, регламентирующих судебный контроль за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий.

Установлено, что организационное обеспечение судебного контроля за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий невозможно без: понимания их содержания; наличия у судьи умений и навыков правовой оценки материалов оперативно-розыскной деятельности; надлежащего процессуального оформления таких материалов; определения путей и непосредственного использования таких материалов в уголовном производстве; результативности полученных материалов; недопущения нарушений действующего законодательства. Кроме того, установлены основные причины отказа в удовлетворении ходатайств на проведение негласных следственных (розыскных) действий органами Национальной полиции Украины: недоказанность следователем в ходатайствах невозможности получения доказательств без проведения указанных действий; ненадлежащее оформление ходатайства; необоснованность необходимости проведения негласных следственных (розыскных) действий; постановка следователем вопроса о проведении негласных следственных действий по нетяжелым преступлениям, нарушение подследственности.

Обосновано целесообразность заимствования опыта зарубежных стран, достигших успеха в осуществлении судебного контроля за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий, а именно: Австрии, Азербайджана, Аргентины, Белоруссии, Бразилии, Великобритании, Армении, Грузии, Эстонии, Италии, Казахстана, Киргизии, Латвии, Литвы, Молдовы, Германии, Португалии, России, США, Таджикистана, Узбекистана, Франции, Швеции. Сформулирован ряд научно обоснованных предложений и рекомендаций по совершенствованию действующего законодательства в рамках предмета исследования.

Установлено, что судья является действенным субъектом судебного контроля за соблюдением законов в деятельности органов Национальной полиции Украины, уполномоченных проводить негласные следственные (розыскные) действия. В то же время с целью повышения эффективности такой деятельности, ряд нормативно-правовых актов (положений, инструкций, приказов) нуждаются в уточнении, оптимизации и усовершенствовании. Рассмотрены современные проблемы судебного контроля за соблюдением законов при проведении негласных следственных (розыскных) действий, в частности: большая загруженность работой следственных судей и органов Национальной полиции Украины; недостаточная профессиональная подготовка (недостаточная осведомленность) следственного судьи относительно контрольных функций с другими направлениями судебной деятельности; недостаточный срок рассмотрения ходатайства о предоставлении разрешения на проведение негласных следственных (розыскных) для следственного судьи; не определение территориальной близости апелляционного суда другой области, к которому нужно направлять ходатайства; отсутствие четко установленных требований для каждого конкретного негласного следственного (розыскного) действия,

неопределенность порядка использования результатов негласных следственных (розыскных) действий в другом уголовном производстве.

Ключевые слова: судебный контроль, следственный судья, органы Национальной полиции Украины, негласные следственные (розыскные) действия, организационные основы, правовые основы, зарубежный опыт, пути совершенствования.

SUMMARY

Slyva Yu. M. Judicial control over observance of laws during the conducting covert investigative (search) actions by National Police of Ukraine. – *Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.*

Thesis for a candidate of law degree in specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensic examination; operative search activity. – PJSC «Higher Educational Institution «Interregional Academy of Personnel Management». – Kyiv, 2020.

Modern theoretical and applied problems of judicial control over observance of laws during the conducting covert investigative (search) actions by National police of Ukraine are comprehensively investigated in the dissertation. According to the results of studying scientific sources, the information on the content of dissertation and monographic research of both domestic and foreign scientists, as well as research presented in manuals, guidelines and scientific articles that have been conducted on this issue are systematized. The definition of the concept of judicial control over the observance of laws during the conducting covert investigative (search) actions by the National Police of Ukraine is given. The expediency of borrowing the experience of foreign countries that have succeeded in judicial control over observance of laws during the conducting covert investigative (search) actions by National police of Ukraine, namely: Austria, Azerbaijan, Argentina, Belarus, Brazil, Great Britain, Armenia, Georgia, Estonia, Italy, Kyrgyzstan, Latvia, Lithuania, Moldova, Germany, Portugal, Russia, USA, Tajikistan, Uzbekistan, France, Sweden is justified. A number of scientifically substantiated proposals and recommendations for improving the current legislation within the subject of research are formulated in the dissertation

Key words: judicial control, investigative judge, National Police of Ukraine, covert investigative (search) actions, organizational principles, legal principles, foreign experience, ways of improvement.

Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 0,9.
Підписано до друку 19.06.2020. Замовлення 138.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60-50-199, (098) 455-41-17
E-mail: lesya3000@ukr.net